

EEN STORT VAN ADRIANUS VAN DUIJN

door Ruud Stam en Freek Mayenburg

In 1989 is bij de aanleg van de Goudse Hout, in een verbindingsdam tussen graslandpercelen, langs een slootrand een aardige stort van pijpen en ander aardewerk gevonden met het merk *de gekroonde 65*. Helaas kwamen er ook andere hielmerken in de stort voor, die niet aan Adrianus van Duijn toe te schrijven zijn. Dit bemoeilijkt de determinatie van ongemerkte figurale pijpen.

De stort is slechts voor een deel door ons uitgegraven. Daarom hebben we geprobeerd om meer materiaal te achterhalen en te fotograferen. Uit de collecties van twee middelbare scholieren Mark van der Berg en Onno van Leeuwen is een aantal pijpen gefotografeerd. Mede dankzij hun medewerking en oplettendheid is dit stukje geschiedenis niet verloren gegaan.

Adrianus van Duijn leefde van 1813 tot 1882. Hij werd 69 jaar oud. Van 1841 tot aan zijn dood was hij als pijpenmaker werkzaam. Daarna neemt tot 1885 zijn vrouw het bedrijf waar, waarna zijn zoon Martinus Nicolaas van Duijn de pijpenmakerij overneemt.

Een uitvoerige beschrijving van het geslacht Van Duijn is in *Pijpelijntjes* door Duco gepubliceerd (1).

Het vondstmateriaal

Het verzamelde gladde materiaal bestond uit:

	H	B	O	Hielmerk	Bijmerk	Kleur
Ovoide sigarettelijp	32	16	12	65 gekr.	-	w - z
Ovoide pijp	49	25	19	65 gekr.	-	z
Ovoide pijp	53	27	21	65 gekr.	r.:WvG	w
Ovoide pijp	61	30	23	65 gekr.	r.:WvG	w
Kromkop	55	30	23	65 gekr.	l.:WvG	w

De kromkop die van een hoog, weinig algemeen model is, is volgens Duco (2) tussen 1860 en 1880 te dateren.

In de figurale pijpen moet een tweedeling worden gemaakt: de pijpen die met zekerheid aan A. van Duijn toe te schrijven zijn (*afb. 1 t/m 8, 10, 11, 13, 14, 16 t/m 19*) en de overige figurale pijpen. De aan Van Duijn toegeschreven pijpen zijn (behalve het fragment van 16, 17) met *de gekr. 65* gemerkt. Van de overige pijpen zijn alleen de meest spectaculaire afgebeeld (*afb. 9 en 12*). Immers deze kunnen door Van Duijn gemaakt zijn en zijn in ieder geval zeldzaam. Daarnaast zij voor de volle-

digheid vermeld, dat in de stort de volgende ongemerkte figurale pijpen voorkwamen:

- pijp in de vorm van een vrouwenbeen met kousenband
- de Rembrandt-pijp (3)
- geribbeld hoog en slank sigarettepijpje met liggende herder op de steel, zwart
- pijpje met liggende soldaat op de steel (4)
- Romein in rood, zwart en wit
- fragment van een pijp met bloemetjes op de ketel en de hiel als eikel uitgewerkt
- 5,7 cm hoge potentaat (5)
- pijp met afbeelding van een man aan de ene zijde en een vrouw met parasol aan de andere zijde (6)

Aan overig materiaal zijn in de stort nog twee grospenningen met *de gekr. 65* aangetroffen (*afb. 15*) en een krom steelfragment met aan de ene kant A:VAN DUIN en op de andere kant IN: GOUDA.

Nadere datering

De pijp ter herdenking van de verovering van Den Briel zal vermoedelijk in het herdenkingsjaar 1872 (1 april 1572) zijn gemaakt. De pijp van *afb 16 en 17* stamt uit 1874 en stelt de inhuldiging van koning Willem III voor (2). Hiermee wordt de globale datering op basis van het gladde materiaal bevestigd. Ook de pijp van *afb. 10 en 11*: de herdenking van Waterloo (2) (7) valt binnen een datering die van een productie tussen 1860 en 1880 uitgaat. Wel moet worden aangetekend, dat de bovengrens van 1880 minder nauwkeurig is en dat bovendien de datum waarop gestort is, onbekend is, alsmede hoe lang de pijpen in depot gelegen hebben. De veronderstelling dat de pijpen na het opruimen van oude niet meer courante voorraden gestort zijn, lijkt niet onlogisch. (Na de dood van Van Duijn?)

De pijp voor de scheepvaart en handel (*afb. 1 t/m 3*) draagt het jaartal 1835. Dit ligt nog voor de datum waarop Adrianus van Duijn als pijpenmaker begon. De vondst van een aantal van deze pijpen in deze stort illustreert de lange periode die kan bestaan tussen de datering van het eerste exemplaar en het jaar waarop sommige exemplaren in een stort terecht komen (8).

Tot slot

In het artikel in *Pijpelijntjes* merkt Duco op, dat helaas over de productie van A. van Duijn weinig bekend is: "*Hij zal een marktaandeel gehad hebben in lange pijpen, maar fabriceerde wellicht ook korte figurale pijpen.*" Door deze vondst is thans

afb. 1

afb. 2

afb. 3

afb. 4

afb. 5

afb. 6

in ieder geval een deel van de door Adrianus van Duijn gemaakte pijpen bekend en kan een aantal aan hem worden toegeschreven. Opvallend is dat onder deze pijpen zeer originele exemplaren aanwezig zijn, welke we niet uit andere produkties kennen. Als we dit gegeven combineren met het feit, dat het kleine bedrijf van Van Duijn - zoals blijkt uit de toegekende patentklassen (1) - groeide in een periode waarin de gilderegels definitief werden afgeschaft (1855) waardoor de grote fabrieken werden bevoordeeld, dan mag verondersteld worden, dat de produktie-innovatie van Van Duijn het bedrijf geen windeieren heeft gelegd.

Afbeeldingen

1 t/m 3 Rechts in medaillon Neptunus in strijdswagen, getrokken door twee paarden, en links in medaillon een driemaster. Naar de roker toegekeerd het gekroonde wapen van Gouda. Tekst op de kop: BLOEIENDE SCHEEPVAART / LEVE KOOPHANDEL EN ZEEVAART / 1835. Merk *de gekr.* 65. Hoog 50 mm. In zwart, wit en rood.

4 en 5 Links: Geuzen trekken Den Briel binnen, rechts: geuzenvloot. Op steel: BRIELLE 1 APRIL 1572 /3E EEUWFEEEST. Merk *de gekr.* 65. Hoog 55 mm. In zwart, wit en rood. In zwart en wit ook nog een kleiner model van 51 mm hoog.

6 Ribbelpijp. Merk *de gekr.* 65. Hoog 51 mm. In wit, zwart en rood.

7 en 8 Stippelpijp met twee medaillons. Links: soldaat met tent, rechts: marketentster. Merk *de gekr.* 65. Hoog 51 mm.

9 Mannenkop met tulband. Ongemerkt. Hoog 51 mm.

10 en 11 Fragment met aan een zijde A.VAN DUIJN met daarboven ...VADERLAND..., andere zijde *gekr.* 65.

Helbers beschrijft deze pijp. Aan de ene zijde de tekst: VOOR KONING EN VADERLAND, met daarboven een ovaal omgeven door florale versieringen met daarin koning Willem II (als prins van Oranje). Aan de andere zijde een driemaster met als opschrift: NEERLANDS WELVAREN (7). Deze pijp is in 1863 ter ere van de herdenking van Waterloo gemaakt (2).

12 Soldaat met snor en pet. Ongemerkt. Hoog 38 mm.

13 en 14 Kleine Mercurius/Neptunus-pijp. Merk *gekr.* 65. Hoog 39 mm. In wit en zwart.

15 Twee grospenningen met *gekr.* 65.

16 en 17 Lange pijp van uitzonderlijke vorm, met links: koets

afb.7

afb.8

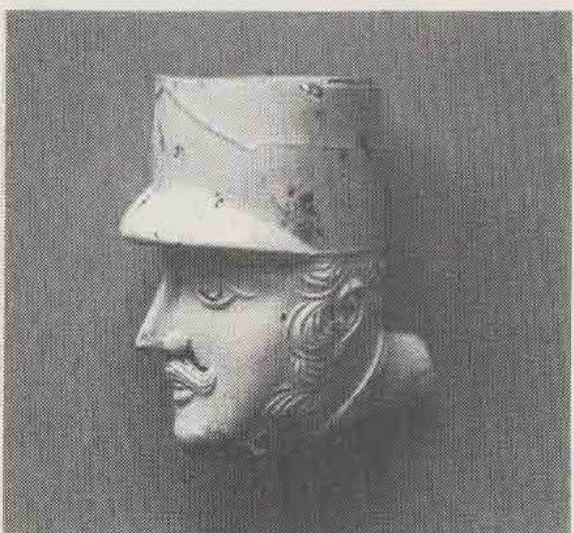
afb.9

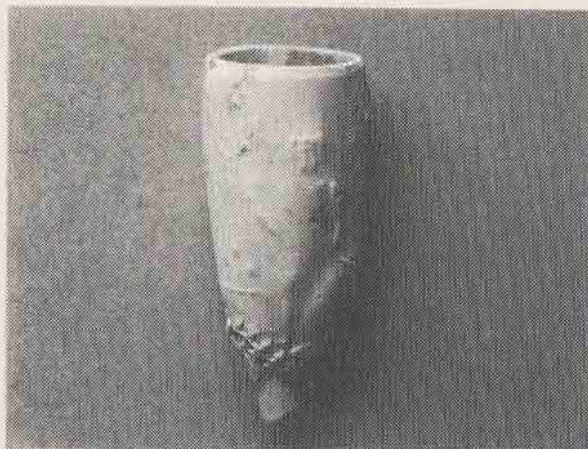
afb.10

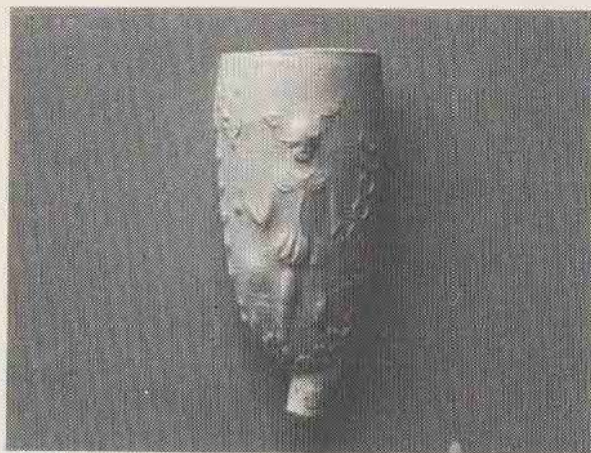
afb.11

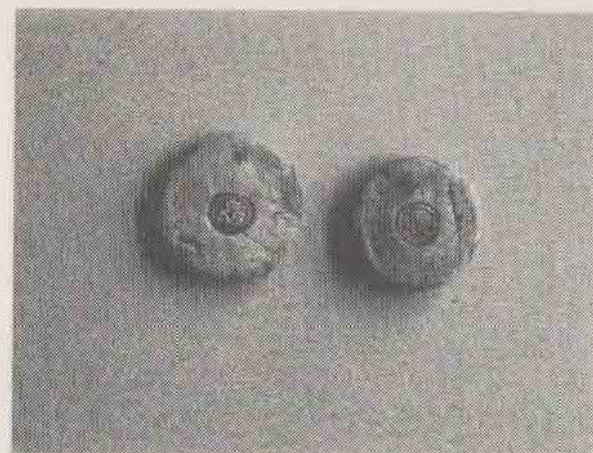
afb.12

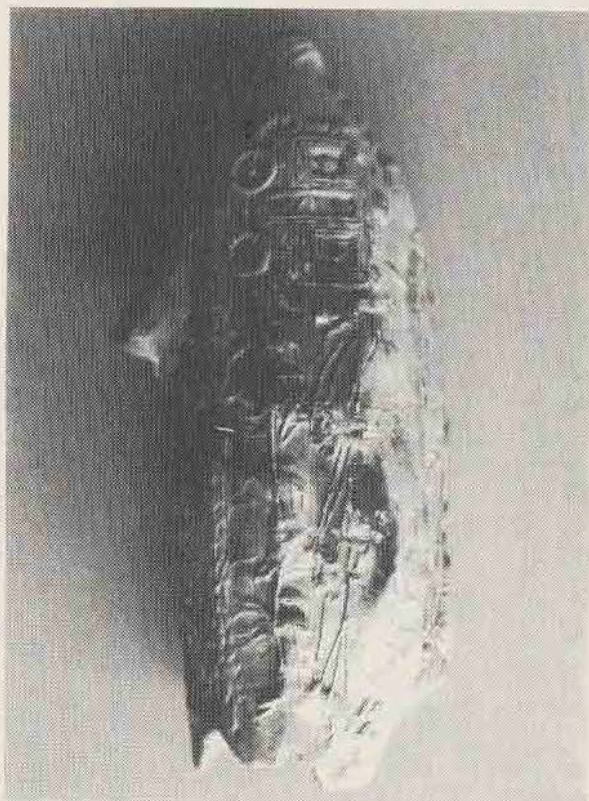
afb. 13

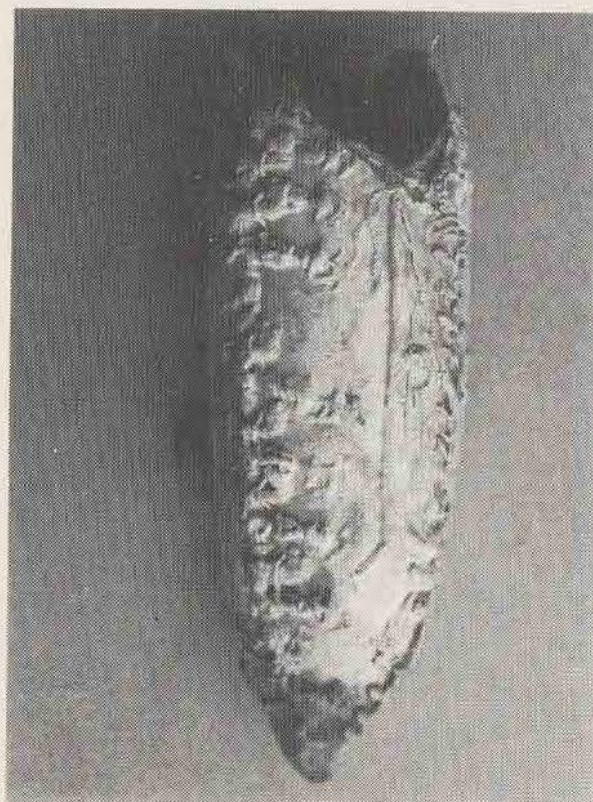
afb. 14

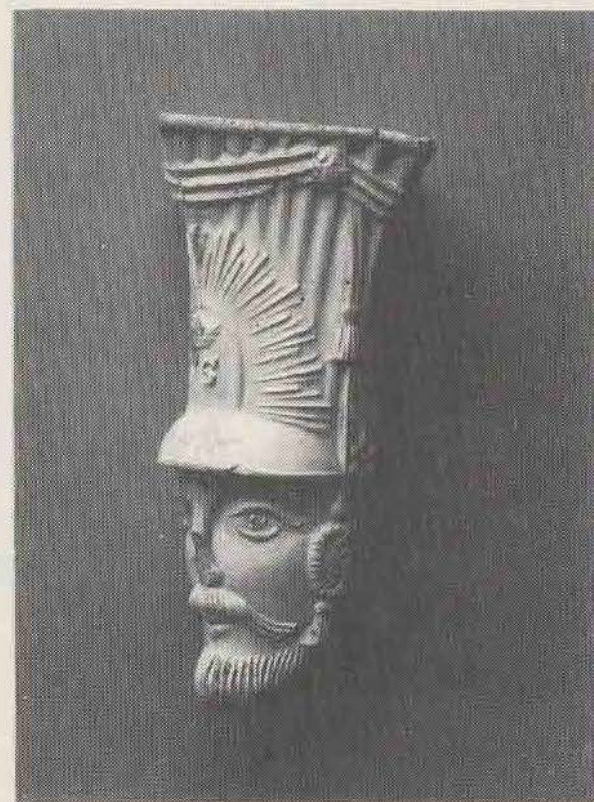
afb. 15

afb. 16

afb. 17

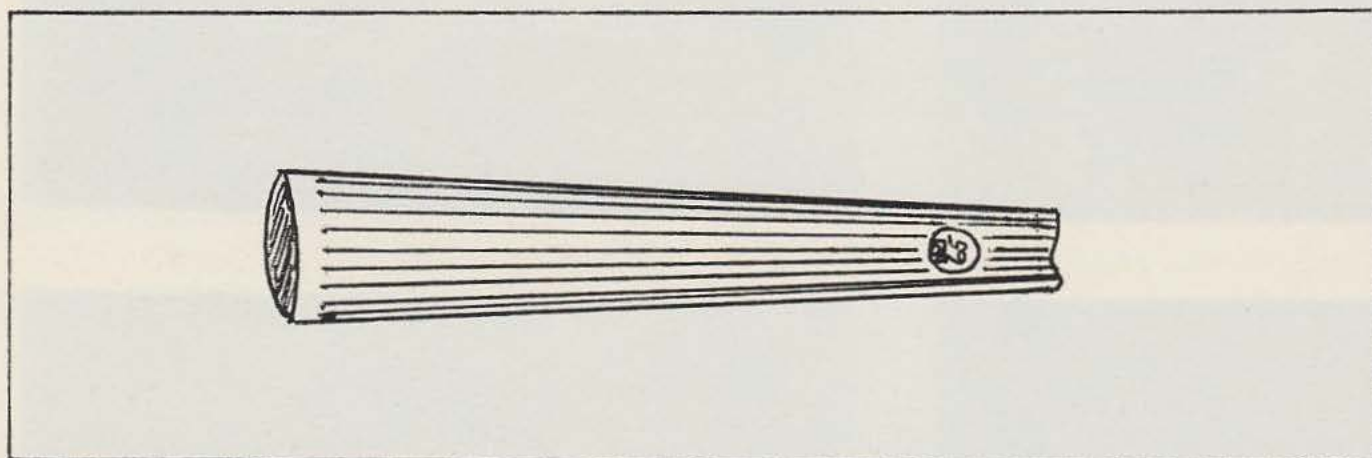

afb. 18

getrokken door zes paarden; rechts: optocht van acht ruiters. Vormnaden als bladranken afgewerkt. Ongemerkt. Hoog 94 mm. Deze pijp is vermoedelijk gemaakt door Van Duijn ter ere van de inhuldiging van koning Willem III in 1874 (2).

18 Huzaar met *gekr.* 65 op muts. Hoog 68 mm.

19 Sigarettepijpje. Merk *gekr.* 65. Lang 74 mm. Zwart.

Afb. 19

NOTEN

- 1 D. Duco: Het Goudse Kleinbedrijf in de 19e eeuw. Pijpelijntjes X (2), 1984
- 2 D. Duco: Mondelinge mededelingen
- 3 W. Krommenhoek en A. Vrij: Kleipijpen, drie eeuwen Nederlandse kleipijpen in foto's, A'veen, 1986. Zie nrs 883, 883a
- 4 N. Augustin: Het Europese Pijpen-prentenboek, deel 1 Prinsenbeek, 1980. Zie nr. 57a: middelste.
- 5 Idem: zie nr. 53. De pijp van Van Duijn is echter groter.
- 6 W. Krommenhoek en A. Vrij: zie nrs 952 en 952a
- 7 G.C. Helbers: Ons Vorstenhuis en de Goudse Pijpmakers. In: Nederlandsche Leeuw, maart 1947, nr. 3
- 8 A. Carmiggelt: Het belang van gesloten vondstcomplexen voor de datering van kleipijpen. PKN XI, 42, 1988

Aan Don Duco wil ik dankzeggen voor de mondelinge mededelingen en met name voor de gegevens over de pijpen van de afbeeldingen 10, 11, 16 en 17.

Foto's: Freek Mayenburg